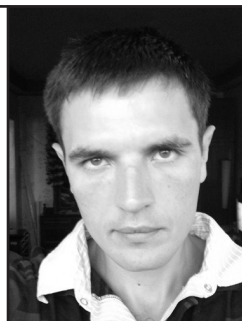

Кандидат історичних наук, науковий співробітник відділу досліджень історичних трагедій народів України Українського інституту національної пам'яті

У статті на основі даних архівно-кримінальних справ фонду Р-2771 з Державного архіву Рівненської області проаналізовано діяльність Висоцького районного проводу ОУН(б) в 1947—1950 рр. Досліджено його структуру, роботу «легальної мережі», здійснення диверсійно-терористичних операцій. Зосереджено увагу на господарчій допомозі підпіллю місцевого населення. Подано біографічні довідки про учасників Висоцького районного проводу ОУН. З'ясовано, що він був форпостом у просуванні визвольного руху на українські етнічні землі південної Білорусії (Пінщину). Доведено, що у післявоєнний період активність підпілля ОУН на Західному Поліссі не поступалася іншим регіонам Західної України.

Ключові слова: «легальна мережа», розвідка, нелегали, пропаганда, винищувальні групи, прикордонна територія.

Yaroslav Antonyuk

Activities of the OUN(b) Vysotsky district leadership (1947—1950)

Activities of the OUN (b) Vysotsky district leadership in the 1947—1950 are analyzed in the article. Research is based on the fund R-2771 from the State Archive of Rivne region. The article presents the structure of the district leadership, work of «legal network», implementation of subversive operations. The emphasis is made on everyday assistance to underground by local population. Biographies of members of the OUN(b) Vysotsky district leadership are added. A conclusion is made that the leadership was an outpost of the liberation movement on Ukrainian ethnic lands of the southern Belarus (so called Pinschyna). It is shown that the development of the OUN underground in Western Polissya was as active as in the other regions of Western Ukraine in the postwar period.

Key words: «legal network», intelligence, illegals, propaganda, exterminating groups, border area.

ДІЯЛЬНІСТЬ ВИСОЦЬКОГО РАЙОННОГО ПРОВоду ОУН(б) (1947–1950 рр.)

Дослідження українського визвольного руху під проводом ОУН(б) (далі ОУН) та УПА в останнє десятиліття піднялися на якісно новий рівень. Історики розкрили низку суперечливих та маловивчених проблем. Поряд з тим поза увагою опинилися північні прикордонні райони сучасної України через помилкове уявлення про їх незначну роль у антирадянській боротьбі. Одним з таких є Висоцький район ОУН, який охоплював територію півночі Дубровицького, сходу Зарічненського районів Рівненської області та кількох сіл Столинського району Брестської області. Особливо малодослідженою залишається діяльність оунівського підпілля на цих теренах після широкомасштабної антиповстанської операції «Велика блокада» 1946 р. До цього часу немає жодної статті, яка б принаймні частково висвітлювала окреслену проблему. Отож, дослідження повністю спирається на неопубліковані архівні документи, переважно з фонду Р-2771 (припинені архівно-кримінальні справи, передані Управлінням Служби безпеки України Рівненської області на зберігання у Державний архів Рівненської області).

Пам'ять про визвольну боротьбу на території Рівненщини тринадцятирічний час спотворювалася радянською пропагандою, а невідгукна владі інформація замовчувалася. Житель с. Жадень Віктор Левкович згадував про післявоєнне ідеологічне виховання місцевих школярів: «Зі всього, що відбувалося у нашому селі, у нас, дітей, склалася думка, що якщо в дядька Сидора забрали волів і коня, значить він зробив щось неправильно. Якщо енкаведисти забрали дядька Максима, — значить дядько Максим поганий чоловік, а той, хто вбив дядька Назара, — бандит, оскільки дядько Назар виконував всі накази влади»¹.

Останнім часом поміж істориками поживилася дискусія стосовно концепції «фронтиру» (вивчення прикордоння)². Суперечливі питання минулого без належного вивчення активно використовув-

¹ Левкович В. На Жаденской земле. Автобиографические очерки. — Ровно: Листа, 2002. — С. 55.

² Старий «гнучкий термін» у нових інтерпретаціях // Україна модерна. Пограниччя, окраїни, периферії. — 2011. — Число 18. — С. 9–10.

ються в боротьбі політичних еліт. Саме тому метою статті є спроба розглянути діяльність прикордонного Висоцького районного проводу ОУН у 1947—1949 рр., спираючись на неопубліковані архівні документи.

В означений час Висоцький районний провід ОУН організаційно входив до Столинського надрайону Ковельської округи ОУН. Вплив райпроводу поширювався також на сусідні Пінський та Столинський р-ни Пінської (тепер Брестської) області Білорусі³.

Від 1946 р. до серпня 1948 р. Висоцький райпровід ОУН очолював Володимир Сизоненко-‘Діброва’, якому підпорядковувалася боївка з 15 осіб⁴. Вона мала на озброєнні: 2 ручні кулемети, 7 автоматів ППШ, 6 гвинтівок⁵. Від вересня 1948 р. до грудня 1950 р. Висоцький районний провід ОУН очолював Адам Довжик-‘Береза’⁶.

Референтуру зв’язку очолював Афанасій Грицюк-‘Талка’⁷. Референтом СБ до червня 1947 р. був Олександр Кониський-‘Бруква’⁸, а далі, до вересня 1948 р., Адам Бруцький-‘Кропива’⁹.

До складу райпроводу входили підрайонні проводи, які контролювали по декілька районів, а також мали власні боївки. Від 1946 р. до листопада 1947 р. підрайонний провід ОУН в селах Бродниця, Бутове, Вичівка, Серники, Іванчиці, Олександрове Зарічненського р-ну очолював Василь Дричко-‘Різун’¹⁰. У протоколах допитів Висоцького РВ МГБ зберігся його опис: «Вище середнього зросту, лице широкіше, з добре вираженими вилицями, широкоплечий, ніс з перебитою спинкою, одягнений в тілогрійку синього кольору, штани темно-синього кольору, хромові чоботи, на голові кепка яскравого кольору»¹¹. Боївка ‘Різуна’ складалася з 4-х осіб, мала на озброєнні 3 автомати та 1 гвинтівку¹². Після загибелі командира до квітня 1948 р. посаду займав Афанасій Мерзун-‘Черемха’. До його боївки входили: Федір Диковицький-‘Тромило’, Афана-

³ Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-2771. — Спр. 4953. — Арк. 90.

⁴ Там само. — Спр. 5159. — Арк. 91.

⁵ Там само. — Спр. 7148. — Арк. 315.

⁶ Там само. — Спр. 7490. — Арк. 108.

⁷ Там само. — Спр. 4683. — Арк. 116.

⁸ Там само. — Спр. 7490. — Арк. 119.

⁹ Там само. — Спр. 7546. — Арк. 75.

¹⁰ Там само. — Спр. 3428. — Арк. 114.

¹¹ Там само. — Спр. 6193. — Арк. 108.

¹² Там само. — Спр. 7148. — Арк. 315.

сій Грицюк-‘Галка’, Володимир Гаврилович-‘Веселий’, Яків Зіль-‘Степан’, Микола Матюх-‘Чумак’ та Іван Бруцький-‘Калина’¹³. Далі до лютого 1949 р. боївку очолював ‘Галка’, а після нього до жовтня 1949 р. ‘Громило’¹⁴.

Протягом 1946 — жовтня 1948 рр. в селах Заморочення (нині с. Лісове), Озери, Золоте, Зелень, Сварицевичі Дубровицького р-ну діяла боївка підрайонного провідника Гната Кузла-‘Тонти’¹⁵. До її складу входили: Антон Кузло-‘Клен’, Михайло Роговий-‘Вовк’, Кирило Грицюк-‘Старшина’, Володимир Грицюк-‘Лісовик’, Яків Грицюк-‘Чорногор’, Василь Козубовський-‘Кухар’¹⁶. Потім до липня 1949 р. підрайонний провід ОУН очолював Михайло Роговий¹⁷.

Протягом 1946 — червня 1948 рр. підрайонну боївку ОУН в селах Великі Озера, Залужжя Дубровицького р-ну та Карасин Сарненського р-ну очолював Левко Жакун-‘Щупак’¹⁸. До її складу входили: Матвій Твердий-‘Шершень’, Филимон Твердий-‘Синок’, Сергій Твердий-‘Голуб’, ‘Нежура’, ‘Сидор’ та ‘Рижий’¹⁹.

Протягом 1946—1949 рр. підрайонну боївку ОУН очолював Адам Довжик-‘Береза’. До її складу входили бойовики: Микола Савончук-‘Нечай’, Володимир Грицюк-‘Лісовий’, Василь Парчук-‘Кузьма’, Пилип Кониський-‘Гілячка’ та Сильвестр Аврамишин-‘Гайдамака’²⁰. Підрайонні боївки також очолювали Адам Бруцький-‘Кропива’ (з чотирьох осіб) та ‘Сокіл’ (з п’ятих осіб)²¹.

Підпільники Висоцького р-ну ОУН нерідко діяли на території сусідніх районів — Сарненського та Володимирецького. Так, боївка Левка Жакуна-‘Щупака’ 27 грудня 1947 р. завдяки інформатору Олексію Котяю-‘Чмелику’ встановила місцезнаходження та важко поранила бійця винищувального батальйону с. Карасин Сарненського р-ну Шкодіча²².

¹³ Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-2771. — Спр. 7011. — Арк. 73.

¹⁴ Там само. — Спр. 6747. — Арк. 59.

¹⁵ Там само. — Спр. 5084. — Арк. 62.

¹⁶ Там само. — Спр. 4914. — Арк. 66.

¹⁷ Там само. — Спр. 3484. — Арк. 42.

¹⁸ Там само. — Спр. 4935. — Арк. 74.

¹⁹ Там само. — Спр. 4996. — Арк. 71.

²⁰ Там само. — Спр. 5484. — Арк. 32.

²¹ Сергійчук В. Український здви́г: Волинь. 1939—1955. — К.: Українська видавнича спілка, 2005. — С. 616.

²² Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-2771. — Спр. 7501. — Арк. 93.

Свою роботу підпілля Висоцького райпроводу ОУН спирало на розгалужену мережу «легалів» (осіб, які проживали легально та допомагали оунівцям). Головним їхнім завданням був збір розвіданих. Наприклад, протягом 1947 р. розвідувально-інформаційну мережу ОУН в с. Висоцьк очолював Володимир Скубіда-‘Курачин’. Йому підпорядковувалися місцеві жителі: Анастасія Нагорна, Надія Пархомович, Ганна Савончук, Іван Чайковський, Марія Чайковська та Устинія Пархомович²³. Про перелік завдань, які отримували інформатори СБ Висоцького райпроводу ОУН, відомо зі свідчень жителя с. Тумень Івана Філька. Він повідомив на допиті, що Адам Бруцький-‘Кропива’ наказав подавати розвідувальні звіти щодо свого села за напрямками:

1. Чи є війська? Які? Скільки? Коли і чому прибули?
2. Чи є представники з району? Хто вони? Чому прибули? У кого зупинялися?
3. Коли приїжджали співробітники МВС, МГБ? Кого викликають? До кого заходять?
4. Хто з жителів є радянським активістом?²⁴

Житель с. Лудинь Адам Рудняк за завданням ‘Кропиви’ влітку 1947 р. склав список з сімох інвалідів Другої світової війни та 50-х військовозобов’язаних²⁵. Завданням Володимира Скубіди, який навчався в Шпанівській ветеринарній школі, було збирати розвіддані про учнів школи та передавати Володимирі Сизоненку-‘Діброві’. Також він повинен був створити серед учнів молодіжний осередок ОУН²⁶.

Важливим напрямком роботи «легалів» ОУН було проведення антирадянської пропаганди. Так, жителька с. Лютинськ Прасковія Пупенко у 1947 р. встановила зв’язок з Адамом Бруцьким-‘Кропивою’. Для конспірації отримала псевдо ‘Вишня’ та кличку «Відро». Восени того ж року вона поширила оунівські листівки по хуторах Лютинської сільради²⁷. Проведення подібних операцій відбувалося доволі часто. Наприклад, в с. Висоцьк лише протягом

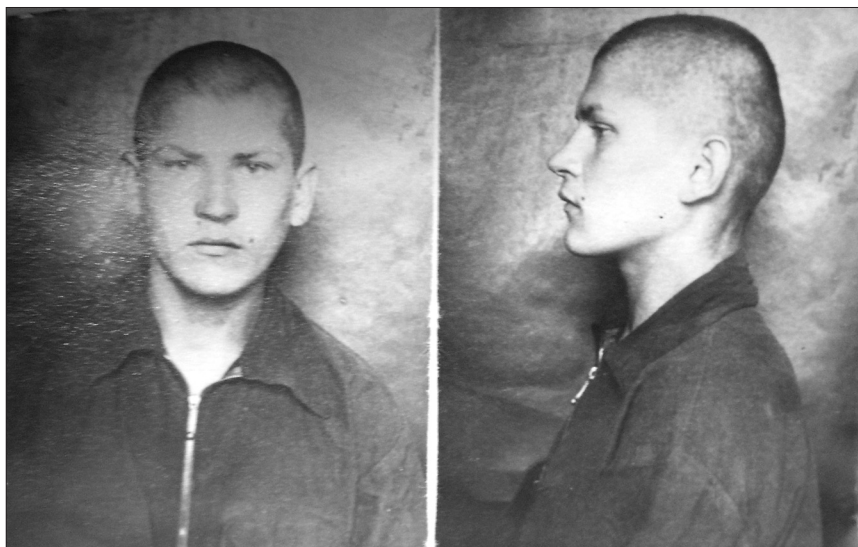
²³ Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-2771. — Спр. 5453. — Арк. 111.

²⁴ Там само. — Спр. 6541. — Арк. 9.

²⁵ Там само. — Спр. 12853. — Арк. 217.

²⁶ Там само. — Спр. 5723. — Арк. 131.

²⁷ Там само. — Спр. 7709. — Арк. 235.

Василь Бубнович

Петро Бубнович

1948 р. листівки розклеювалися 1 травня, 3 травня та 7-го червня²⁸.

Крім безпосередньої участі у антирадянській пропаганді «легалі» ОУН повідомляли про осіб, які зривали розклеєні антирадянські листівки. Так, житель с. Тумень Федір Редзель доніс Адаму Бруцькому-‘Кропиві’ про таку дію, вчинену односельчанкою Анастасією Редзель. Невдовзі вона була суворо попереджена оунівцями²⁹.

До завдань «легалів» ОУН належало також забезпечення зв’язку між клітинами підпілля. Житель с. Бродниця Василь Бубнович у лютому 1948 р. був завербований Афанасієм Мерзуном-‘Черемухою’ в зв’язкові та отримав псевдонім ‘Соловей’. Надалі неодноразово викликав в ліс інших «легалів» — Павла Бубновича, Петра Бубновича, Володимира Гавриловича та ін.³⁰. Як правило, зв’язкові виконували й інші доручення. Жительки с. Великі Озера Катерина Пляшко, Мотрона Пляшко, Марія Пляшко та Надія Грицюк були зв’язковими Володимира Сизоненка-‘Діброви’ та одночасно постачали в підпілля розвіддані й харчі³¹.

«Легальна мережа» ОУН забезпечувала усі господарчі потреби підпілля. Жителька с. Бродниця Анастасія Бубнович протягом 1944—1947 рр. випікала хліб для боївки ОУН Василя Дричка-‘Різуна’³². Жителі с. Річиця Михайло Карпінський та Василь Бруцький в 1948 р. за завданням Федора Диковицького-‘Тромила’ принесли в боївку 18 мін, які дістали з мінного поля³³. Михайло Гаврилович з с. Бродниця протягом 1947—1948 рр. чотири рази надавав коней та підводу для операцій боївки ОУН³⁴. Таке ж завдання виконував його односелець Василь Місникович³⁵.

Особливо часто учасники «легальної мережі» виконували різноманітні дрібні господарчі доручення підпілля (зберігання трофейного майна, продаж або купівля товарів та ін.). Так, Федір Гупа-

²⁸ Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-2771. — Спр. 5159. — Арк. 73.

²⁹ Там само. — Спр. 5955. — Арк. 61.

³⁰ Там само. — Спр. 6862. — Арк. 37.

³¹ Там само. — Спр. 4725. — Арк. 292.

³² Там само. — Спр. 6532. — Арк. 20.

³³ Там само. — Спр. 5069. — Арк. 74.

³⁴ Там само. — Спр. 5035. — Арк. 29.

³⁵ Там само. — Спр. 5453. — Арк. 92.

Надія Грицюк

Анастасія Бубнович

ло з с. Борове протягом 1947 р. переховував у своєму будинку майно боївки ОУН Василя Дричка-‘Різуна’³⁶. Петро Скорженець з с. Золоте восени 1948 р. за завданням Володимира Сизоненка-‘Діброви’ продав коня і отримані 800 крб. передав у підпілля³⁷. Феодосій Грицюк з с. Лісове за завданням Гната Кузла-‘Тонти’ восени 1947 р. возив молоти жито, а муку зберігав у себе вдома³⁸. Єфимія Бубнович з с. Бродниця в 1947 р. за завданням Василя Дричка-‘Різуна’ двічі ходила в м. Дубровиця за медикаментами з запискою від надрайонного провідника ‘Михася’. В 1948 р. вона знову виконала це ж завдання за наказом Афанасія Грицюка-‘Галки’, а в 1949 р. — Федора Диковицького-‘Тромила’³⁹. Максим Грицюк з с. Лісове від осені 1947 р. зберігав у себе 30 вуздечок, які приніс Гнат Кузло-‘Тонта’⁴⁰. Житель с. Вербівка Микола Козубовський в 1947 р. відремонтував для Адама Бруцького-‘Кропиви’ його патефон⁴¹.

Співпраця «легалів» з ОУН обмежувалася переважно кількома місяцями, хоча інколи тривала роками. Так, жителька с. Вербівка Марта Бруцька протягом 1943—1947 рр. надавала допомогу харчами боївкам ОУН Івана Різанича-‘Гудка’, Романа Твардовського-‘Ліквіда’ та Адама Бруцького-‘Брукви’⁴².

Соціальною та економічною опорою підпілля були місцеві жителі, які зазнали репресій від радянської влади. Жителька с. Вицівка Домініка Місюра у 1945 р. втратила свого чоловіка Дениса Полуховича. Перебуваючи в УПА, він потрапив в оточення військ НКВД та загинув. Невдовзі Місюра отримала звістку про її виселення до Сибіру як дружини оунівця. Проте цього не відбулося. Вона встигла знову вийти заміж та змінити прізвище. Надалі, до арешту у серпні 1948 р., Місюра надавала мережі ОУН активну допомогу⁴³. Батька розвідниці ОУН з с. Лісове Надії Грицюк вбили радянські партизани, а брат, перебуваючи в УПА, загинув у боях з військами НКВД. Сестру та матір виселили до Сибіру⁴⁴. Чоло-

³⁶ Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-2771. — Спр. 5446. — Арк. 33.

³⁷ Там само. — Спр. 5458. — Арк. 119.

³⁸ Там само. — Спр. 3435. — Арк. 97.

³⁹ Там само. — Спр. 8660. — Арк. 111.

⁴⁰ Там само. — Спр. 6897. — Арк. 59.

⁴¹ Там само. — Спр. 6562. — Арк. 53.

⁴² Там само. — Спр. 6564. — Арк. 14.

⁴³ Там само. — Спр. 5159. — Арк. 90.

⁴⁴ Там само. — Спр. 4725. — Арк. 292.

Микола Козубовський

Семен Бубнович

віка інформаторки ОУН з с. Висоцьк Марії Чайковської, Павла Латушка-‘Шкуру’, наприкінці 1943 р. вбили радянські партизани. Надалі до березня 1949 р. вона співпрацювала з ОУН⁴⁵.

Особливо значну підтримку підпіллю ОУН надавали родичі нелегалів. Арештований Висоцьким РВ МГБ бойовик Василь Парчук-‘Кузьма’ свідчив: «Через час до нас на стоянку прийшла дочка ‘Сави’, яка принесла нам глечик гарячого борщу та миску вареної картоплі. Після того, як ми поїли, вона забрала посуд і пішла додому, а ми на болото, відпочивати на сіні»⁴⁶. Михайло Котяй з с. Великі Озера спорудив схрон та протягом зими 1947 р. переховував у ньому свого родича — бойовика ОУН ‘Нежур’⁴⁷.

Співробітники радянських спецслужб добре знали про часті випадки співпраці між нелегалами та їх рідними. Тому останні найчастіше зазнавали репресій радянської влади. Зважаючи на це, підпілля намагалося у міру можливостей їм допомагати. Так, Антон Богатько з с. Річиця протягом п’яти тижнів переховував у своєму будинку сім’ю Адама Бруцького-‘Кропив’⁴⁸. Жителька с. Лісове Ольга Грицюк протягом 1947 р. переховувала у себе дружину Гната Кузла-‘Гонти’⁴⁹.

Інколи учасники «легальної мережі» отримували від підпілля ОУН частину трофейних речей. Так, житель с. Бродниця Семен Бубнович отримав від Федора Диковицького-‘Громила’ 4 метри мануфактури зеленого кольору, ремені та черевики⁵⁰. Федір Комар з с. Великий Черемель весною 1947 р. отримав від Олександра Савончука-‘Квітки’ мисливську рушницю⁵¹. Частину товарів з кооперативу отримала від Федора Диковицького-‘Громила’ жителька с. Бродниця Зоя Шпаковська⁵².

Члени «легальної мережі» ОУН отримували збройну підтримку нелегалів, тому нерідко погрожували своїм опонентам фізичною розправою. Пелагея Котяй свідчила у Висоцькому РВ МГБ: «Коли в червні 1948 р. були вбиті учасники боївки ‘Щупака’ (Левко Жа-

⁴⁵ Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-2771. — Спр. 5723. — Арк. 51.

⁴⁶ Там само. — Спр. 4683. — Арк. 42.

⁴⁷ Там само. — Спр. 4935. — Арк. 89.

⁴⁸ Там само. — Спр. 4929. — Арк. 26.

⁴⁹ Там само. — Спр. 5084. — Арк. 62.

⁵⁰ Там само. — Спр. 4968. — Арк. 69.

⁵¹ Там само. — Спр. 9115. — Арк. 84.

⁵² Там само. — Спр. 12731. — Арк. 51.

кун), на одному з трупів моя матір (Антоніна Котяй) опізнала одяг, який належав батькові — Федору Костюкевичу. Згодом Обозна Марія через це їй погрожувала: «Ти будеш за це відповідати, через тебе вбили ‘Щупака’. Я плачу звичайними слізьми, а ти будеш кривавими»⁵³. Житель хутора Мизоль, що поблизу с. Шахи, Федір Пигаль свідчив: «У квітні 1947 р. до мене прийшов Кіндрат Кутецький і спитав, за скільки продам чоботи. Я відповів, що вони потрібні мені самому. На це Кутецький заявив, що якщо не продам, то прийдуть і так заберуть»⁵⁴.

Осіб, які виступали на судах свідками по справах учасників «легальної мережі», оунівці жорстоко карали. Житель с. Золоте Яків Рожко сказав на допитах у Висоцькому РВ МГБ: «У випадку, якщо бандити дізнаються, що я дав покази, мене знищать»⁵⁵. Восени 1947 р. жителька с. Бродниця Євдокія Шкода-‘Дворчанка’ повідомила Афанасію Мерзуну-‘Черемсі’, що її односельчанка Ганна Ковтунович їздила до Рівного у якості свідка по справі зв’язкових ОУН Євгенії Сірко, Домни Сірко і Катерини Лепило. Невдовзі Ганна Ковтунович була повішена⁵⁶. 28 січня 1948 р. в с. Великі Озера боївкою Левка Жакуна-‘Щупака’ було вбито голову сільради Федора Костюкевича та його дружину, які були свідками по справі чоловіка зв’язкової ОУН Марії Колядич-Обозної. Обозна також погрожувала іншим свідкам у справі — Антоніні Котяй та Парасковії Гомулко. Вимагала, щоб вони відмовилися від своїх свідчень. Невдовзі Котяй була вбита бойовиками, а Гомулко побита⁵⁷. Жителька с. Лісове Марія Кузло повідомила в 1947 р. Гната Кузла-‘Гонту’, що її односельчани Петрович і Грицюк доносять у Висоцький РВ МГБ на своїх сусідів. Невдовзі їх сім’ї були розстріляні⁵⁸.

Частина осіб, які підтримували ОУН, змушені були це робити через погрози на їхню адресу. Так, жителька хутора Рубле, що поблизу с. Висоцьк, Євдокія Прус свідчила про події осені 1948 р.: «Коли бандити прийшли до мене на хутір, я дуже злякалася, бо

⁵³ Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-2771. — Спр. 8527. — Арк. 59.

⁵⁴ Там само. — Спр. 5480. — Арк. 25.

⁵⁵ Там само. — Спр. 4953. — Арк. 195.

⁵⁶ Там само. — Спр. 12887. — Арк. 46–47.

⁵⁷ Там само. — Спр. 8527. — Арк. 82.

⁵⁸ Там само. — Спр. 4953. — Арк. 225.

знала, що вони за дрібниці вбивають людей. Тому я не заперечувала, аби вони взяли все, що їм було необхідно, та скоріше пішли. Тоді бандити забили сокирою кабана, а тушу забрали з собою»⁵⁹. Житель с. Рудня Микола Янковський пояснював слідчим МГБ, чому його кінь опинився в боївці Адама Довжика-‘Берези’: «Вночі восени 1949 р. до мене додому зайшло двоє невідомих озброєних чоловіків. Вони вимагали в мене віддати коня. Я почав пояснювати, що кінь хворий. У цей час ми вийшли з невідомими надвір, і я побачив, що коня вже запрягають. Після цього вони наказали мені нікуди до ранку не виходити, що я і виконав»⁶⁰.

Слід зазначити, що покарання органів радянської влади за допомогу підпіллю ОУН було надзвичайно суворим. Так, 17-річна жителька с. Лісове Ксенія Мерзун була схоплена 8 серпня 1947 р. чекістсько-військовою групою МГБ. У неї було виявлено дві пари білизни (належала оунівцям), яку дівчина несла попрасти додому. Згодом за згаданий «злочин» вона була засуджена до десяти років виправно-трудових таборів⁶¹. Аналогічне покарання за «прання білизни» для оунівців отримала жителька с. Рачицьк Столинського р-ну Анастасія Курч⁶². Під карну відповідальність потрапила також 18-річна жителька с. Бродниця Анастасія Гаврилович, яка влітку 1948 р. носила в лісове урочище Острівок харчі (хліб, сало, борщ, кашу, молоко) для боївки ОУН Адама Довжика-‘Берези’⁶³. За подібні «злочини» була засуджена до 10 років виправних таборів її односельчанка Анастасія Бубнович, яка, будучи 16-річною дівчиною, носила їсти повстанцям⁶⁴. «Бандпосібників» ОУН виселяли до східних районів СРСР цілими сім’ями. Лише від 1 січня до 10 серпня 1949 р. з Висоцького р-ну було депортовано 28 сімей (108 осіб) запідозрених у співпраці з підпіллям⁶⁵.

⁵⁹ Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-2771. — Спр. 3424. — Арк. 121.

⁶⁰ Там само. — Спр. 7490. — Арк. 32.

⁶¹ Там само. — Спр. 5209. — Арк. 87.

⁶² Там само. — Спр. 5543. — Арк. 3.

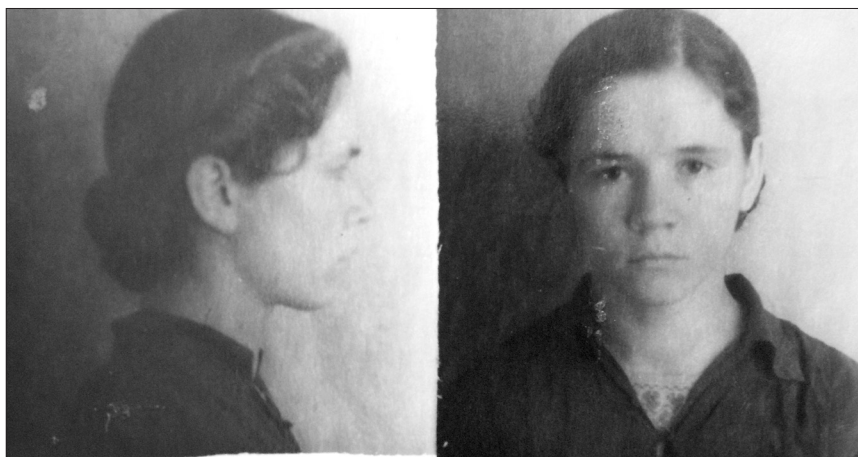
⁶³ Там само. — Спр. 12887. — Арк. 14.

⁶⁴ Там само. — Спр. 6532. — Арк. 254.

⁶⁵ Жив’юк А., Марчук І. Політичні репресії тоталітарної доби на Рівненщині: від «червоного терору» до боротьби з інакодумцями // Реабілітовані історією. Рівненська область. — Київ; Рівне: ВАТ «Рівненська друкарня», 2006. — Кн. 1. — С. 64.

Анастасія Курч

Анастасія Гаврилович

Потужні розвідувальні позиції підпілля ОУН мало у парамілітарних формуваннях з місцевого населення. Так, боєць винищувальної групи з с. Великі Озера Іван Ярмолевич у травні 1947 р. встановив зв'язок з боївкою ОУН Левка Жакуна-‘Щупака’. Згодом він передав у підпілля міномет та гвинтівку, а також вказав на будинки «істрибків», у яких було забрано ще два ручних кулемети. У жовтні 1948 р. він спільно з бойовиками ОУН ходив до будинку фінагента Кіндрата Сала, у якого забрали зібрану у населення держпозику⁶⁶.

Значну частину «легалів» ОУН радянські спецслужби вербували у власну агентуру. Серед них чимало продовжувало співпрацю з ОУН та не виконувало накази чекістів. Таємним співробітником Висоцького РВ МГБ та одночасно інформатором боївки Афанасія Мерзуна-‘Черемхи’ був мешканець с. Серники Костянтин Полюхович. За завданням оунівців він проводив вербування в «легальну» мережу своїх односельчан⁶⁷. Інколи «дворушники» брали безпосередню участь у проведенні терактів. Так, 1947 р. мешканець с. Городище Дмитро Гембицький був завербований оперуповноваженим Висоцького РВ МГБ Харашовіним у таємні співробітники під псевдонімом ‘Буран’. Проте він продовжував співпрацю з ОУН. На допиті Гембицький свідчив: «Бандити сказали мені, що повинні знайти та вбити завідуючого клубом Адама Буська, заступника голови сільради Івана Гречка та колгоспника Степана Новика. За їх страту підписалося десять жителів села». Федір Диковицький-‘Громило’ свідчив, що це вбивство здійснили Адам Довжик-‘Берега’, Володимир Грицюк-‘Лісовик’ та Микола Савончук-‘Нечай’ через надмірну активність згаданих осіб при організації колгоспу⁶⁸.

Оунівське підпілля продовжувало сподіватися на початок війни між Радянським Союзом та країнами Заходу. Сестра Кирила Грицюка-‘Старшини’ Ольга Грицюк заявляла у розмові з односельчанином: «До яких пір наші хлопці будуть страждати, скоріше б війна і прогнати звідси більшовиків, тоді ми дихнемо на

⁶⁶ Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-2771. — Спр. 3436. — Арк. 142.

⁶⁷ Там само. — Спр. 6747. — Арк. 153.

⁶⁸ Там само. — Спр. 1455. — Арк. 52.

повні груди і будемо ходити господарями по нашій землі. Вони на це мають право, вони це вистраждали»⁶⁹.

У випадку війни підпілля планувало підняти в тилу Радянської армії повстання, тому до останнього часу продовжували існувати боївки, які проводили активну диверсійно-терористичну діяльність. Так, згідно з дослідженими документами, на території Висоцького р-ну у 1949 р. вони провели такі операції:

10 січня в с. Великі Озера забрано кіноапарат⁷⁰;

13 січня в с. Бродець вбито Михайла Менделя;

15 січня боївка ОУН Адама Довжика-‘Берези’ в с. Золоте важко поранила колгоспного активіста Андрія Рожка;

2 лютого в с. Серники розбито телефонний апарат в місцевій кооперації та обстріляно винищувальну групу⁷¹;

19 лютого боївка Левка Жакуна-‘Щупака’ в с. Городище вбила дільничного уповноваженого молодшого лейтенанта Висоцького РВ МВД Чудиновича, міліціонера Шевчука та місцевого жителя Олександра Магіру⁷²;

25 лютого в с. Великі Озера поранено дільничного уповноваженого МВД лейтенанта Дригеля⁷³;

У березні боївка ОУН Федора Диковицького-‘Громила’ з 4-х осіб роззброяла групу самооборони с. Городище. Забрали 7 гвинтівок, вбили 2-х міліціонерів та одного місцевого жителя⁷⁴;

4 березня в с. Серники був побитий фінагент;

10 березня в с. Серники пограбовано Адама Островського;

20 березня в с. Серники пограбовано Каленика Полюховича⁷⁵;

10 червня в с. Великі Озера вбито дільничного уповноваженого МВД Рогожина та місцевого жителя Онуфрійчука;

8 жовтня боївкою Адама Довжика-‘Берези’ в с. Рудня пограбовано магазин «Сільпо», де було забрано товарів на 7358 крб. 53 коп. В місцевого жителя Миколи Янковського забрано кабана.

⁶⁹ Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-2771. — Спр. 5084. — Арк. 50.

⁷⁰ Там само. — Спр. 7490. — Арк. 46.

⁷¹ Там само. — Спр. 5159. — Арк. 73–74.

⁷² Там само. — Спр. 6864. — Арк. 88.

⁷³ Там само. — Спр. 7490. — Арк. 108.

⁷⁴ Там само. — Спр. 9580. — Арк. 67.

⁷⁵ Там само. — Спр. 5159. — Арк. 74.

Того ж місяця на межі з Володимирецьким районом було вбито трьох бійців винищувальної групи та одного радянського активіста. Забрано 3 гвинтівки та автомат.

27 листопада в с. Бродець пограбовано бійця винищувальної групи, у якого забрано 10 пудів зерна.

29 листопада в с. Бродець вбито голову сільради Місниковича⁷⁶.

Згідно з довідкою Висоцького РВ МГБ (вересень 1949 р.), боївками ОУН за період з 1946 р. на території району було вбито 12 радянсько-партійних активістів, 12 бійців винищувальних груп та батальйонів, 10 військовослужбовців МГБ та 40 місцевих жителів. Роззброєно 5 винищувальних груп⁷⁷.

Аналізуючи диверсійно-терористичну діяльність ОУН на території Висоцького району ОУН в 1947—1948 рр., можна стверджувати, що головними її напрямками були: боротьба з таємними співробітниками МГБ («сексотами») серед місцевого населення, протидія колективізації та радянській пропаганді, бойові зіткнення з винищувальними групами та ліквідація їх командирів, матеріальне забезпечення підпілля за рахунок реквізицій майна радянських активістів та пограбувань магазинів.

Найбільш активною діяльністю боївок райпроводу була у 1948 р. (коли підпілля відновилося після важких втрат), але вже у наступному році пішла на спад. У кращому випадку вони залякували «сексотів», паралізували роботу винищувальних груп і тимчасово стримували радянізацію. Проте ефективно протидіяти набагато сильнішому ворогу, звісно, не могли. Згідно зі звітом Рівненського обкому КП(б)У секретарю ЦК КП(б)У Микиті Хрущову лише в липні 1949 р. у Висоцькому р-ні було утворено три нові колгоспи⁷⁸.

Диверсійно-терористична діяльність ОУН велася не стихійно, а узгоджувалася з вищим керівництвом та оформлювалася відповідною службовою документацією. Зокрема, в «акті обвинувачення» за 12 листопада 1949 р., підписаному 'Климом', зазначалося: «Гузич Іван, Магира Олександр і Гречко Федір — ініціатори і

⁷⁶ Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-2771. — Спр. 7490. — Арк. 46, 108.

⁷⁷ Там само. — Спр. 5159. — Арк. 90.

⁷⁸ Літопис УПА. Нова серія / ред. рада П. Сохань, П. Потічний [та ін.] — Київ; Торонто, 2003. — Т. 7: Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС-МВС, МДБ-КДБ. (1943—1959). Книга четверта: 1949—1959. — С. 185.

організатори колгоспу в с. Городище. За активну працю та настирливе творення колгоспу вищезгадані зістали більшовиками призначені на керівні посади. Змагаючи до цілковитого сколективізування села, пішли в розріз з інтересами народу, спричинились до фізичного винищення його, дали більшовикам підстави до грабування і тероризування, за що і зістали дня 16.XI органами УСБ Висоцького р-ну притягнені до карної відповідальності. На домагання громадян с. Городище покарано найвищою мірою покарання — карою смерті»⁷⁹.

Нерідко особи, які дізнавалися про загрозу їх життю з боку боївок ОУН, переховувалися. Житель с. Тумень Іван Філько свідчив: «На початку 1947 р. до мене додому зайшов ‘Кропива’ (Адам Бруцький) з вісьмома бойовиками. Розпитавши про становище в селі, він поцікавився, де знаходиться мій дядько — голова сільради Данило Редзель. Я відповів, що він переховується від них у Висоцьку. ‘Кропива’ тоді засміявся і сказав: “Хіба це далеко?”. Один з бойовиків дав мені по спині три шомполи і попередив «Ще не кінець»»⁸⁰.

Траплялося, що засуджені втікали. Так, вночі 10 травня 1948 р. Федір Диковицький-‘Громило’ та Василь Дричко-‘Різун’ організували теракт на фінагента Висоцького р-ну Ігоря Островського. У його здійсненні брали участь «легали» с. Серники — Василь Сай (озброєний автоматом), Антон Кочановський (також працював фінагентом, незброєний), Василь Полюхович (озброєний автоматом), Антон Полюхович (озброєний карабіном), Яків Полюхович (незброєний). Скориставшись неузгодженістю дій нападників, засуджений утік⁸¹. 5 липня 1947 р. в с. Річиця боївка ОУН здійснила засідку на Агрипину Богатько, та їй вдалося втекти. 8 липня у цьому ж селі також втік від бойовиків ОУН Онуфрій Позняк⁸².

Порушення та зловживання під час проведення диверсійно-терористичних операцій ОУН ретельно фіксувалися та вивчалися самим підпіллям. Далі на основі службового розслідування вивносився вирок Револьюційного трибуналу. Зокрема, зберігся уні-

⁷⁹ Галузевий державний архів Служби безпеки України. — Ф. 13. — Спр. 372. — Т. 23. — Арк. 50.

⁸⁰ Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-2771. — Спр. 6541. — Арк. 10.

⁸¹ Там само. — Спр. 6193. — Арк. 104–105.

⁸² Там само. — Спр. 5159. — Арк. 73.

кальний документ — «акт обвинувачення» Володимира Сизоненка-‘Діброви’:

«На Різдво п’яний перед 10-ю годиною дня виїхав в с. Золоте, де в листоноші заквартирував з групою з шести осіб, не залишивши нікого на варті. Коні осідлані стояли на подвір’ї. Большевики їхали через село, побачили коні і задержались. Окружили будинок і почали стріляти по втікаючих повстанцях. Тоді був вбитий кулеметник ‘Тай’. Втрачено шість коней з сідлами і кулемет. Ці коні шойно були забрані в селян з с. Золоте.

Взимку, напившись до безтями, побив господаря хати на хуторі Рудня, а доньку хотів знасилувати. Коли друг ‘Кропива’ пробував його в лагідний спосіб успокоїти, стріляв по ньому з пістоля. Подібний випадок невдовзі трапився з тією лиш різницею, що він стріляв на повстанців, що його заспокоювали, з автомата.

Погрожував повстанцям: “Знай! Якщо кому скажеш, — я дістану, безперечно, но але ж і ти жити не будеш! Я знайду підстави і можливості!».

Звітував наверх фіктивно. В розділі про ворожі сили завжди перебільшував на 45-60%. В господарчому звіті ніколи не вписував усі здобуті у кооперації речі. В касовому звіті не всі прибутки були записані.

16 квітня 1947 р. був призначений в Дубровицький район. Терен мав передати ‘Брукві’. Наказу не виконав. На зв’язок не прийшов, а з групою весь час рейдував по терені. Переважно всі повстанці висловлюють думку, що він це робив з ціллю, щоб наскочити на большевиків і поранити ‘Брукву’, або самому поранитися й залишитися у Висоцькому р-ні. Внаслідок чого большевики активувалися в районі. До 150 осіб (ББ)⁸³ стягнули з інших районів. Блокували ліси. Так тривало 6 тижнів, аж до смерті ‘Брукви’.

Не приділяв уваги конспірації, можливо, спеціально проходив з групою через болота покрай села, в яких стояли большевики (опергрупи). Слідом можна було дійти до постоя групи. Через це одного разу була облава, в якій загинув ройовий ‘Грізний’ і втрачено 2 кулемети Дехтярьова.

11 червня 1947 р. ‘Діброва’ перетягнувся з групою через болото покрай с. Золоте, в якому було понад 20 большевиків. Їх побачив большевицький вартовий. Через 2-3 години большевики дійшли до місця постоя і оточили потомлених повстанців, які по-

снули. Сам ‘Діброва’ на постої тоді не був, а відійшов до раненого, який недалеко лежав.

У розмові з ‘Василем’ за вересень 1947 р. висловлювався відносно звітів та орг. наказів: “Добре їм (зверхникам) в криївках сидіти на всьому готовому і командувати. Кому хочеться знати, скільки з району поставок, хай прийде в райосередок, хай пов’яжеться з начальником планової комісії. Не бійся — кожен хоче пережити, а ти наражайся». Далі каже: “Була житуха в 45—46 рр., як нас ніхто не знав і ми нікого».

У вересні 1947 р. повстанці ‘Микола’ і ‘Володя’ забрали кооперацію. ‘Діброва’ їм сказав: «Нікому не кажіть, скільки чого взяли, я сам знатиму, як прозвітувати».

Незважаючи на заборону приймати в підпілля свіжих людей, самоправно прийняв в листопаді 1947 р. бувших німецьких поліцаїв, які крились від большевиків, а були вже кілька разів переловлювані і “втікали” від большевиків” (це громадяни м-ка Серники) Полюхович Василь і Кіндрат (чужі особи). Обидва зістали прикріплені до групи на час зими. Дня 4.XII після персональної перевірки кадрів в тому районі від мене особисто д. ‘Діброва’ дістав наказ — обох свіжоприйнятих зліквідувати, а політ. непевного ‘Завзятого’ (після поранення виздоровлював) відсепарувати, з тим, щоб забезпечити його на зиму. За Полюховича Василя ‘Діброва’ поручився, а Кіндрата, якого я хотів забрати зі собою — обіцяв тієї ж ночі взяти на розробку. Слова не додержав, що призвело до того, що дня 12 грудня Кіндрат і ‘Завзятий’ вийшли до большевиків, спровокували ліс та забрали всі харчеві запаси, які наготовила боївка на цілу зиму і весну 1948 р... В останньому часі д. ‘Діброва’ змінив свою поведінку в напрямку кращого, накази виконує солідніше і при звітуванні більше точний, але це тому, що після останніх подій зістав попереджений, що за найменший вчинок проти наказу зістане покараний карою смерті»⁸³.

Напевне, від революційного суду ‘Діброву’ врятувала загибель у бою з опергрупою Висоцького РВ МГБ.

Небезпекою для мережі ОУН було потрапляння у руки ворога оунівських документів. Так, 1 квітня 1948 р. боївка ОУН Афанасія

⁸³ Підрозділ Управління боротьби з бандитизмом Міністерства державної безпеки.

⁸⁴ Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-30. — Спр. 118. — Арк. 18—19.

Мерзуна-‘Черемхи’ оточила будинок секретаря сільради с. Серники Семена Полюховича. В перестрілці загинув командир боївки, а інший підпільник отримав поранення. Обоє їх забрали інші учасники боївки. Через чотири дні в траншеї за 1 км. від с. Серники місцевими дітьми було виявлено ледве прикопаний труп чоловіка 20-23 років, одягнений у військову форму. На місце одразу прибули співробітники Висоцького РВ МГБ. Ними встановлено, що кульовий отвір на трупі розташовувався у верхній частині лівого боку і виходив у нижній. В кишнях було виявлено:

1) зашифрований дробовими числами список «легалів» ОУН з 15 осіб та інший список з 13 осіб. Обое виконані хімічним олівцем на шкільному зошиті. В примітках були написи: «Розвідник», «УСБ», «СБ», «Добрий дядько»;

2) квитанція написана на білому папері від 2 березня 1948 р. для отримання 579 крб., підписана ‘Борисом’ та ‘Черемухою’.

3) квитанція від 28 березня 1948 р. на суму 3000 крб., підписана ‘Черемухою’.

4) список партизан від 30 березня 1948 р. з 5 осіб, написаний чорнилом;

5) чотири «бофони» по 500 крб. кожен;

6) орден «Слави» за № 616010 та медаль «За взяття Берліна»;

7) довідка, видана сільрадою с. Вербівка на ім’я Ганни Гриценко.

Арештований Андрій Плешко-‘Завзятий’ опізнав у вбитому Афанасія Мерзуна-‘Черемха’. Невдовзі за трофейними документами було арештовано кільканадцять «легалів» ОУН⁸⁵.

Стосовно цього випадку СБ ОУН було проведено розслідування: «Полюхович Василь в боївці д. ‘Черемхи’ здобув довір’я у всіх повстанців, як рівно і в самого ‘Черемхи’, який в останньому часі використовував його до писання інформацій та звітів. За словами ‘Діброви’, Василь знав про все, що сл. п. д. ‘Черемха’. І.ІV.48 р. в м. Серниках в часі наскоку на істреків д. ‘Черемха’ зістав вбитий. Торбу і зброю забрали повстанці. Правдоподібно, в портфелі при ньому зісталася зашифрована листа легальників з підрайону. За тижнів 2-3 большевики перевели переарешти всіх зашифрованих, пригадуючи їм клички, псевдо тощо. Двох засудили, а 14 звіль-

⁸⁵ Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-2771. — Спр. 8711. — Арк. 64.

нили, зобов'язуючи до співпраці з МВД. Ключ шифри ніби мав подати большевикам Василь. На підставі спостережень зверхника боївки 'Галки' та на його домагання арештувати Василя, д. 'Діброва' взяв його на розшифровку. Василь зі станка втік і закрив за собою всі сліди»⁸⁶.

Ще більш катастрофічною була ситуація, коли в полон потрапив хтось з керівників ОУН. 31 березня 1949 р. о 7.30 винищувальна група під командуванням сержанта Курбатова в с. Олександрове зав'язала бій з Павлом Бубновичем-‘Корнієм’ та Федором Диковицьким-‘Громилом’. Останній був поранений та схоплений. При ньому було виявлено: гвинтівку № 1331, пістолет ТТ № 2253, патрони до гвинтівки — 78 та до ППШ — 7, сумку з документами. Надалі Федір Диковицький давав докладні свідчення про легальну мережу ОУН на території Висоцького р-ну. У результаті за його даними було арештовано понад 50 осіб⁸⁷. Важливість операції підтверджує той факт, що арешт ‘Громила’ згадувалася у звіті Рівненського обкому КП(б)У секретарю ЦК КП(б)У Л. Маленкову за 15 квітня 1949 р.⁸⁸

Один з останніх боїв на території Висоцького р-ну відбувся 10 лютого 1950 р. о 8.30 на хуторі Гвоздиня, що поблизу с. Серники, між п'ятьма бойовиками ОУН та чекістсько-військовою групою МГБ з шести осіб на чолі з молодшим лейтенантом Бурматиновим. Проводячи обшук господарчих споруд поблизу будинку Агафії Грицевич, вони виявили озброєну групу нелегалів. Між ними зав'язався сорокахвилинний бій, в результаті якого загорівся хлів. Намагаючись врятуватися, бойовики Сильвестр Аврамишин-‘Тайдамака’ та Василь Парчук-‘Кузьма’ вибігли на вулицю та у рукопашному бою були схоплені чекістами. Інші троє бойовиків — Адам Довжик-‘Береза’, Микола Савончук-‘Нечай’ та ‘Лісовик’ вилізли через дах і втекли до лісу⁸⁹.

Більшість учасників підпілля Висоцького райпроводу ОУН були арештовані та засуджені до тривалих термінів ув'язнення або загинули в боях з радянськими силовими органами. Лише оди-

⁸⁶ Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-30. — Спр. 118. — Арк. 19.

⁸⁷ Там само. — Ф. Р-2771. — Спр. 9438. — Арк. 40.

⁸⁸ Літопис УПА. Нова серія / ред. рада П. Сохань, П. Потічний [та ін.] — Київ; Торонто, 2003. — Т. 7... — С. 123.

⁸⁹ Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-2771. — Спр. 12833. — Арк. 93.

ницям, наприклад, Івану Полуховичу-‘Іванченку’, вдалося емігрувати на Захід⁹⁰.

Таким чином, збройний спротив підпілля ОУН на території Висоцького району тривав принаймні до початку 1950 р. Зі зміною тактики від проведення диверсійно-терористичних операцій оунівці відмовилося ще за рік до того. Поряд з тим вони активізували пропагандистську та розвідувальну роботу. У своїй роботі Висоцький районний провід ОУН активно взаємодіяв зі Дубровицьким, Володимирецьким, Зарічненським, Столинським та Пінським районами. Отже, він був форпостом у просуванні оунівців на українські етнічні землі південної Білорусі.

Члени боївки ОУН Висоцького районного проводу ОУН

1. Аврамишин Сильвестр Якимович-‘Гайдамака’, 1931 р.н., уродж. с. Рудня Дубровицького р-ну. Влітку 1948 р. встановив зв’язок з ОУН, працював інформатором. Перейшов у листопаді 1948 р. на нелегальне становище. Від весни 1949 р. в боївці ОУН ‘Козаченка’, від травня 1949 р. в боївці ОУН ‘Берези’. Схоплений 9 лютого 1950 р. Висоцьким РВ МГБ, засуджений 20 вересня 1950 р. військовим трибуналом військ МГБ Рівненської обл. до розстрілу⁹¹.

2. Андрушко Микола Михайлович-‘Громило’, ‘Корінь’, 1910 р.н., уродж. с. Нова Річиця Зарічненського р-ну. Референт пропаганди Висоцького райпроводу ОУН. Вбитий 8 квітня 1945 р. поблизу с. Нова Річиця опергрупою Висоцького РВ МГБ⁹².

3. Бруцький Адам Степанович-‘Кропива’, 1921 р.н., уродж. с. Вербівка Дубровицького р-ну. Член ОУН з 1942 р. Підрайонний провідник ОУН. Згодом референт СБ Висоцького райпроводу ОУН. Загинув 25 вересня 1948 р. у бою з опергрупою Висоцького РВ МГБ поблизу с. Вербівка⁹³.

⁹⁰ Мельник Є. В пам’яті нашої // Радянське Полісся (Заріччє). — 1981. — 25 червня; Савич С., Кудрявець П. Покарання фашистських катів // Радянське Полісся (Заріччє). — 1986. — 20 грудня.

⁹¹ Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-2771. — Спр. 7490. — Арк. 27.

⁹² Там само. — Спр. 3428. — Арк. 184.

⁹³ Там само. — Спр. 7709. — Арк. 117.

4. Бруцький Адам Іванович — ‘Бруква’, уродж. с. Вербівка Дубровицького р-ну. Член боївки ОУН. Загинув 23 серпня 1948 р. в бою з опергрупою Висоцького РВ МГБ⁹⁴.

5. Бруцький Іван Іванович-‘Калина’, уродж. с. Вербівка Дубровицького р-ну. Від 1943 р. в УПА⁹⁵.

6. Бубнович Павло Федорович-‘Корній’, 1928 р.н., уродж. с. Бродниця Зарічненського р-ну. Від січня 1949 р. член боївки ОУН. Загинув 9 травня 1949 р. у бою з опергрупою Висоцького РВ МГБ⁹⁶.

7. Гаврилович Володимир Афанасійович-‘Веселий’, уродж. с. Бродниця Зарічненського р-ну. Член боївки ОУН. Вбитий у серпні 1948 р. опергрупою Висоцького РВ МГБ⁹⁷.

8. Гнідко Афанасій Федорович-‘Ячмін’, 1922 р.н., уродж. с. Новосілки Володимирецького р-ну. Від 1944 р. в боївці ОУН. Страчений у листопаді 1948 р. СБ ОУН в лісі Червенському лісі Любешівського р-ну⁹⁸.

9. Горбачевський Іван Федорович-‘Горох’, 1915 р.н., уродж. с. Серники Зарічненського р-ну. Від весни 1948 р. в боївці ‘Черемхи’⁹⁹.

10. Грицюк Афанасій Трохимович-‘Талка’, ‘Круглий’, ‘Завірюха’, 1925 р.н., уродж. с. Лісове Дубровицького р-ну. Від 1944 р. член боївки ОУН. Підрайонний провідник ОУН. Референт зв’язку Висоцького райпроводу ОУН. Вбитий 12 лютого 1949 р. Висоцьким РВ МГБ¹⁰⁰.

11. Грицюк Василь Артемович-‘Граб’, 1922 р.н., уродж. с. Лісове Дубровицького р-ну. Член боївки ОУН. Загинув 7 січня 1947 р.¹⁰¹.

12. Грицюк Володимир Кирилович-‘Андрій’, ‘Лісовий’, 1929 р.н., уродж. с. Лісове Дубровицького р-ну. Член боївки ОУН ‘Берези’. Вбитий 26 липня 1949 р. опергрупою Висоцького РВ МГБ¹⁰².

⁹⁴ Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-2771. — Спр. 8660. — Арк. 116.

⁹⁵ Там само. — Спр. 12214. — Арк. 27.

⁹⁶ Там само. — Спр. 8371. — Арк. 57.

⁹⁷ Там само. — Спр. 8660. — Арк. 117.

⁹⁸ Там само. — Спр. 8440. — Арк. 101.

⁹⁹ Там само. — Спр. 6193. — Арк. 127.

¹⁰⁰ Там само. — Спр. 7709. — Арк. 117.

¹⁰¹ Там само. — Спр. 7490. — Арк. 120.

¹⁰² Там само. — Арк. 119.

13. Грицюк Кирило Себастьянович-‘Старшина’, 1928 р.н., уродж. с. Лісове Дубровицького р-ну. Господарчий підрайонного проводу ОУН. Вбитий 16 серпня 1948 р. опергрупою Висоцького РВ МВД¹⁰³.

14. Грицюк Яків Омелянович-‘Чорногор’, 1914 р.н., уродж. с. Лісове Дубровицького р-ну. Член боївки ОУН ‘Гонти’. Вийшов 6 серпня 1948 р. з повинною у Висоцький РВ МВД¹⁰⁴.

15. Дерун Максим Миколайович-‘Моряк’, 1925 р.н., уродж. с. Золоте Дубровицького р-ну. Член боївки ‘Діброви’. Вбитий 13 травня 1947 р. опергрупою Висоцького РВ МГБ¹⁰⁵.

16. Диковицький Федір Федорович-‘Тромило’, 1924 р.н., уродж. с. Жовкині Столинського р-ну Пінської обл. Від літа 1941 р. в українській поліції м. Столин, брав участь у конвоюванні євреїв до м. Пінськ. Від березня 1946 р. в боївках: ‘Свистка’, ‘Різуна’, ‘Черемухи’ та ‘Галки’. Від січня 1948 р. підрайонний провідник ОУН. Схоплений 31 жовтня 1949 р. опергрупою Висоцького РВ МГБ, засуджений 20 вересня 1950 р. військовим трибуналом військ МГБ Рівненської обл. до розстрілу¹⁰⁶.

17. Довжик Адам Миколайович-‘Береза’, ‘Орлик’, 1927 р.н., уродж. хутора Сохи поблизу с. Нивецьк Дубровицького р-ну. Від літа 1945 р. в боївці ОУН. Провідник Висоцького райпроводу ОУН (вересень 1948 — грудень 1950 рр.). Арештований 5 січня 1951 р. Цуманським РВ МГБ, засуджений 31 січня 1952 р. військовим трибуналом Волинської обл. до розстрілу¹⁰⁷.

18. Дричко Василь Михайлович-‘Різун’, 1915 р.н., уродж. с. Бутове Зарічненського р-ну. Підрайонний провідник Висоцького райпроводу ОУН. Вбитий 4 грудня 1947 р. опергрупою УМГБ Пінської обл. на хуторі с. Гродно Столинського р-ну¹⁰⁸.

19. Жакун Левко Кононович-‘Щупак’, 1918 р.н., уродж. Дубровицького р-ну. Підрайонний провідник ОУН. Вбитий 5 червня 1948 р. опергрупою Висоцького РВ МГБ на хуторі Закопань поблизу с. Великі Озера Дубровицького р-ну разом з бойовиками

¹⁰³ Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-2771. — Спр. 7490. — Арк. 120.

¹⁰⁴ Там само. — Спр. 3435. — Арк. 55.

¹⁰⁵ Там само. — Спр. 4847. — Арк. 114.

¹⁰⁶ Там само. — Спр. 7490. — Арк. 105.

¹⁰⁷ Там само. — Спр. 7240. — Арк. 122.

¹⁰⁸ Там само. — Спр. 8375. — Арк. 57.

‘Бобром’ та ‘Іванчицьким’. Чекістами здобуто трофеї: 2 автомати, 1 гвинтівка СВТ, 3 пістолети¹⁰⁹.

20. Зіль Яків Петрович-‘Степан’, 1928 р.н., уродж. с. Серники Зарічненського р-ну. Від осені 1948 р. інформатор боївки ОУН ‘Галки’. Взимку 1948 р. під загрозою арешту МГБ перейшов на нелегальне становище. Від лютого 1949 р. в боївці ‘Галки’, а від 02.1949 р. в боївці ‘Тромила’. Схоплений 23 березня 1949 р. Висоцьким РВ МГБ пораним поблизу с. Озеро Володимирецького р-ну, куди йшов у розвідку. Ногу ампутували¹¹⁰.

21. Козубовський Василь Андрійович-‘Кухар’, ‘Сльоза’, 1922 р.н., уродж. с. Вербівка Дубровицького р-ну. Член боївки ОУН. Вбитий 28 вересня 1947 р. опергрупою Висоцького РВ МГБ в лісі поблизу с. Вербівка¹¹¹.

22. Конюк Дмитро Йосипович-‘Мазепа’, 1909 р.н., уродж. с. Біле Володимирецького р-ну, мешк. с. Річиця Зарічненського р-ну. Від 1944 р. в боївці ОУН. Вбитий у листопаді 1948 р. СБ ОУН в лісі Червоний бір Зарічненського р-ну¹¹².

23. Кониський Пилип Васильович-‘Гілячка’, ‘Калина’, 1922 р.н., уродж. с. Вербівка Дубровицького р-ну. Член боївки ОУН. Загинув 28 вересня 1947 р. в бою з опергрупою Висоцького РВ МГБ поблизу с. Вербівка¹¹³.

24. Кониський Олександр Іванович-‘Дніпровий’, ‘Бруква’, 1923 р.н., уродж. с. Золоте Дубровицького р-ну. Референт СБ Висоцького райпроводу ОУН. Загинув 23 червня 1947 р. в бою з опергрупою Висоцького РВ МГБ¹¹⁴.

25. Кохно Іван Федорович-‘Роса’, уродж. хутора Великий Ліс поблизу с. Тумень Дубровицького р-ну. Член боївки ‘Кропиви’¹¹⁵.

26. Кузло Антон Євтухович-‘Клен’, 1905 р.н., уродж. с. Лісове Дубровицького р-ну. Від 1943 р. член боївки ОУН. Вбитий 28 вересня 1948 р. опергрупою Висоцького РВ МГБ¹¹⁶.

¹⁰⁹ Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-2771. — Спр. 8577. — Арк. 74.

¹¹⁰ Там само. — Спр. 8660. — Арк. 117.

¹¹¹ Там само. — Спр. 7490. — Арк. 120.

¹¹² Там само. — Спр. 8440. — Арк. 101.

¹¹³ Там само. — Спр. 7490. — Арк. 120.

¹¹⁴ Там само. — Спр. 5397. — Арк. 62.

¹¹⁵ Там само. — Спр. 12214. — Арк. 35.

¹¹⁶ Там само. — Спр. 7490 — Арк. 120.

27. Кузло Гнат Адамович-‘Гонта’, 1915 р.н., уродж. с. Лісове Дубровицького р-ну. Від 1943 р. підрайонний провідник ОУН. Вбитий 28 вересня 1948 р. опергрупою Висоцького РВ МГБ¹¹⁷.

28. Латушко Павло Степанович-‘Шкура’, уродж. с. Висоцьк Дубровицького р-ну. Член ОУН. Вбитий наприкінці 1943 р. радянськими партизанами¹¹⁸.

29. Матюх Василь Кузьмич-‘Чапля’, уродж. с. Рухча Столинського р-ну Пінської обл. Від 1944 р. в ОУН, до 1949 р. в охороні ‘Рися’. Вбитий 23 липня 1949 р. Висоцьким РВ МВД¹¹⁹.

30. Матюх Микола Кузьмич-‘Чумак’, 1920 р.н., уродж. с. Рухча Столинського р-ну Пінської обл. Від 1944 р. в ОУН, до 1949 р. в охороні ‘Рися’. Вбитий 23 липня 1949 р. опергрупою Висоцького РВ МГБ¹²⁰.

31. Мерзун Афанасій Тимофійович-‘Черемха’, 1917 р.н., уродж. с. Лісове Дубровицького р-ну. Підрайонний провідник ОУН. Загинув 1 травня 1948 р. під час нападу на будинок голови сільради с. Серники С. Полуховича¹²¹.

32. Музичко Микола Михайлович-‘Вишневий’, уродж. с. Вичівка Зарічненського р-ну. Член боївки ОУН. Вбитий 4 січня 1947 р.¹²².

33. Музичко Яків Михайлович-‘Рубайло’, уродж. с. Вичівка Зарічненського р-ну. Член боївки ОУН. Вбитий 4 січня 1947 р.¹²³.

34. Парчук Василь Миколайович-‘Кузьма’, 1930 р.н., уродж. с. Серники Зарічненського р-ну. Від весни 1948 р. встановив зв’язок з підпіллям ОУН. Від січня 1949 р. в боївках ОУН ‘Берези’ та ‘Громила’. Арештований 9 лютого 1950 р. Висоцьким РВ МГБ, засуджений 20 вересня 1950 р. трибуналом військ МГБ Рівненської обл. до розстрілу¹²⁴.

35. Плешко Андрій Іванович-‘Завзятий’, 1906 р.н., уродж. с. Висоцьк Дубровицького р-ну. Від жовтня 1945 р. член боївки ОУН ‘Діброви’, далі в боївці ‘Брукви’. Вийшов у грудні 1947 р. з

¹¹⁷ Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-2771. — Спр. 8660. — Арк. 116.

¹¹⁸ Там само. — Спр. 5723. — Арк. 51.

¹¹⁹ Там само. — Спр. 7709. — Арк. 218.

¹²⁰ Там само. — Спр. 8660. — Арк. 117.

¹²¹ Там само. — Спр. 7490. — Арк. 120.

¹²² Там само. — Спр. 8660. — Арк. 116.

¹²³ Там само. — Арк. 116.

¹²⁴ Там само. — Спр. 7490. — Арк. 22.

повинною. Підтримував зв'язок з підрайонним провідником ОУН 'Гонтою'. Арештований 22 серпня 1948 р. Висоцьким РВ МГБ, за-суджений 11 листопада 1948 р. трибуналом військ МГБ Рівненської обл. до 25 р. виправних таборів¹²⁵.

36. Полухович Василь Дмитрович-‘Калина’, 1919 р.н., уродж. с. Серники Зарічненського р-ну. Сім'ю в 1947 р. вивезли до Сибіру. Член боївки ‘Громила’. Вбитий 2 червня 1948 р. військами МГБ в с. Серники¹²⁶.

37. Полухович Іван Дмитрович-‘Іванченко’, уродж. с. Олександрове Зарічненського р-ну. Служив в поліції. Член боївки ОУН. Виїхав до Австралії¹²⁷.

38. Полухович Кіндрат Дмитрович, уродж. с. Серники Зарічненського р-ну. Член боївки ОУН. Вбитий навесні 1948 р.¹²⁸.

39. Різанович Іван Дмитрович-‘Гудок’, ‘Крикун’, 1923 р.н., уродж. с. Вербівка Дубровицького р-ну. Від 1940 р. член Юнацтва ОУН. Від жовтня 1942 р. проходив вишкіл на хуторі Гончариха Дубровицького р-ну, від лютого 1943 р. в сотні УПА ‘Коробки’, з 23 лютого 1943 р. в сотні ‘Крука’, після його ліквідації СБ очолив сотню. Командир ВПЖ¹²⁹ Білоруської округи, від кінця 1943 р. референт СБ Висоцького райпроводу ОУН. Загинув 14 січня 1944 р., потрапивши в засідку військ НКВД, коли йшов на свято додому. Поранений в ногу, встигнув спалити документи та вистрілив собі у скроню. Певний час тіло знаходилося поблизу Висоцького РВ НКВД, а згодом таємно було поховане на кладовищі в с. Вербівка. В 1994 р. місцеві рухівці на його могилі встановили дубовий хрест¹³⁰.

40. Роговий Михайло Іванович-‘Вовк’, уродж. с. Радчицьк Столинського р-ну Пінської обл. Член боївки ‘Гонти’. Згодом підрайонний провідник ОУН. Вбитий 23 липня 1949 р. опергрупою Висоцького РВ МВД¹³¹.

¹²⁵ Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-2771. — Спр. 7490. — Арк. 112.

¹²⁶ Там само. — Спр. 6193. — Арк. 127.

¹²⁷ Савич С., Кудрявець П. Покарання фашистських катів // Радянське Полісся (Зарічне). — 1986. — 20 грудня.

¹²⁸ Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-2771. — Спр. 4853. — Арк. 56.

¹²⁹ Військово-польової жандармерії УПА.

¹³⁰ Спогади жительки с. Вербівка Дубровицького р-ну Марії Богатько. Записані студенткою Національного університету «Острозька академія» Оксаною Різанович влітку 2012 р.

¹³¹ Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-2771. — Спр. 6897. — Арк. 39.

41. Роман Микола Остапович-‘Листок’, 1922 р.н., уродж. с. Золоте Дубровицького р-ну. Член боївки ОУН. Вбитий 4 січня 1947 р. опергрупою Висоцького РВ МГБ в лісі поблизу с. Бутове¹³².

42. Рошко Іван Михайлович-‘Високий’, уродж. с. Вичівка Зарічненського р-ну. Член боївки ОУН. Вбитий 4 січня 1947 р. Висоцьким РВ МВД¹³³.

43. Савончук Микола Данилович-‘Нечай’, 1925 р.н., уродж. с. Висоцьк Дубровицького р-ну. Від 1943 р. в боївці ‘Берези’. Вбитий 5 грудня 1951 р. опергрупою Висоцького РВ МГБ¹³⁴.

44. Савончук Олександр Іванович-‘Квітка’, уродж. с. Бутове Зарічненського р-ну. Член боївки ОУН. Вбитий 20 травня 1947 р.¹³⁵.

45. Сизоненко Володимир Михайлович-‘Діброва’, ‘Борис’, 1922 р.н., уродж. м. Дубровиця. Від літа 1941 р. в українській поліції, від березня 1943 р. підрайонний зв’язковий, пройшов вишкіл, працював референтом СБ підрайону, від травня 1945 р. референт СБ Висоцького райпроводу ОУН, отримав догану від окружного керівництва ОУН. Загинув 6 серпня 1948 р.¹³⁶.

46. Сірко Максим-‘Моряк’, уродж. с. Золоте Дубровицького р-ну. Член боївки ОУН. Вбитий 7 січня 1947 р. опергрупою Висоцького РВ МГБ¹³⁷.

47. Твардовський Григорій Кирилович-‘Губерський’, уродж. с. Вербівка Дубровицького р-ну. Член боївки ОУН. Вбитий 17 січня 1947 р.

48. Твардовський Роман Кирилович-‘Ліквід’, уродж. с. Вербівка Дубровицького р-ну. Член боївки ОУН¹³⁸.

49. Твердий Матвій Петрович-‘Шершень’, уродж. с. Карасин Сарненського р-ну. Член боївки ОУН. Загинув навесні 1947 р.

50. Твердий Талімон (Филимон) Климович-‘Синок’, 1927 р.н., уродж. с. Карасин Сарненського р-ну. Член боївки ОУН ‘Щупака’. Загинув навесні 1947 р.¹³⁹.

51. Ярошко Іван Михайлович-‘Високий’, уродж. с. Вичівка Зарічненського р-ну. Член боївки ОУН. Вбитий 4 січня 1947 р.¹⁴⁰.

¹³² Державний архів Рівненської обл. — Ф. Р-2771. — Спр. 3428. — Арк. 114.

¹³³ Там само. — Спр. 4914. — Арк. 63.

¹³⁴ Там само. — Спр. 7709. — Арк. 117.

¹³⁵ Там само. — Спр. 7490. — Арк. 120.

¹³⁶ Там само. — Ф. Р-30. — Спр. 113. — Арк. 18.

¹³⁷ Там само. — Ф. Р-2771. — Спр. 8660. — Арк. 116.

¹³⁸ Там само. — Спр. 7490. — Арк. 120.

¹³⁹ Там само. — Спр. 7501. — Арк. 81.

¹⁴⁰ Там само. — Спр. 8660. — Арк. 116.